

Vragen van de vaste commissie voor Defensie over de brief van de minister van Defensie d.d. 5 oktober 2007 inzake de notitie over de richtlijnen die gelden met betrekking tot de behandeling van gedetineerden (31200 X, nr 10).

1 Zijn er naar aanleiding van de incidenten bij de verhoren door Nederlandse militairen in Irak sancties toegepast op Nederlandse militairen en/of hebben er veroordelingen plaatsgevonden?

Ik zie thans geen reden om maatregelen te nemen tegen individuele defensiemedewerkers. Het oordeel over de vervolgbaarheid van eventueel strafbaar gedrag van defensiemedewerkers is voorbehouden aan het Openbaar Ministerie. Indien mij feiten en omstandigheden worden gemeld die daartoe aanleiding geven, zal ik de Kamer daarover informeren.

2 Op welke wijze informeert u de Kamer over incidenten?

4 Bent u van mening dat de geconstateerde incidenten bij de operatie Greenfield aan de Kamer hadden moeten worden gemeld?

5 Past u een filter toe bij het melden van incidenten aan de Kamer? Zo ja, welke? Zo neen, betekent dit dat er sinds de incidenten in Irak op geen enkele wijze een overtreding van de richtlijnen, dienstvoorschriften of ondervragingsplannen heeft plaatsgevonden? Kunt u een overzicht geven van incidenten indien deze wel hebben plaatsgevonden? Bent u bereid de Kamer op de hoogte te stellen van incidenten ook als daarbij geen strafbare feiten worden geconstateerd?

14 Bent u bereid de Kamer in kennis te stellen van alle meldingen van mogelijke overtredingen door Nederlandse militairen, ook als deze niet leiden tot strafrechtelijke vervolging?

Noch de Commissie van den Berg noch de CTIVD hebben de aanbeveling gedaan de Kamer in kennis te stellen van alle meldingen van mogelijke overtredingen van Nederlandse militairen. Dit is ook niet wenselijk. De regering verstrekt het parlement, zonedig vertrouwelijk, alle informatie die relevant kan zijn voor de uitoefening van de taken van het parlement. Bij alle militaire missies wordt tevens verslag gedaan van alle relevante ontwikkelingen en gebeurtenissen met een zogenaamde Stand van Zakenbrief. Daarnaast wordt van grotere incidenten tijdens missies zo snel mogelijk melding gemaakt met een brief aan het parlement. Tenslotte worden alle lopende en afgeronde militaire missies

geëvalueerd. De regering biedt de evaluaties van lopende operaties jaarlijks in mei aan de Tweede Kamer aan. Uiteraard verstrekt de regering ook op verzoek informatie.

Alle incidenten waarbij een vermoeden is van het plegen van een strafbaar feit dienen te worden gemeld aan de commandant, aan de Koninklijke marechaussee en aan het Defensiecentrum in Den Haag. De commissie van den Berg meent dat bij de uitvoering van operatie *Greenfield* niet in strijd met het internationale recht is gehandeld.

3 Bent u van mening dat de door de commissie Van den Berg geconstateerde overtreding van dienstvoorschriften, zoals bij de operatie Kyodo, aan de Kamer gemeld had moeten worden?

Commissie Van den Berg is van oordeel dat in twee gevallen strijd is met een dienstvoorschrift. Mijn collega van Justitie heeft de rapporten aan het Openbaar Ministerie ter beschikking gesteld. Het Openbaar Ministerie zal bezien of de inhoud van de rapporten aanleiding geeft tot het instellen van een (nader) oriënterend dan wel strafrechtelijk onderzoek. Het Openbaar Ministerie heeft inmiddels laten weten een onderzoek in te stellen naar de aanwezigheid van een elektrische wapenstok in het CPA-huis.

6 Welke melding is er van de incidenten in Irak aan het Openbaar Ministerie (OM) gedaan? Hoe is dit afgehandeld?

Geweldgebruik dient te worden gemeld aan de commandant ter plaatse en aan de Koninklijke Marechaussee. Het Openbaar Ministerie wordt tijdens uitzendingen geïnformeerd door de Koninklijke Marechaussee indien het vermoeden bestaat van het plegen van een strafbaar feit. De Koninklijke Marechaussee handelt in het kader van de opsporingstaak onder gezag van het Openbaar Ministerie.

7 Heeft u maatregelen genomen om te voorkomen dat belangrijke brieven niet onder uw ogen komen, zoals gebeurde met de cruciale notitie van de Directeur Juridische Zaken ? Zo neen, waarom niet?

De regieafpraak is dat ambtenaren verantwoordelijk zijn voor het gevraagd en ongevraagd informeren van bewindslieden over zaken die voor bewindslieden van belang kunnen zijn.

8 Is het waar dat gevangenen menslievend moeten worden behandeld en niet mogen worden blootgesteld aan white noise en water om inlichtingen te verkrijgen? Zo ja, behoort het bewust omgaan met deze richtlijn tot de morele bagage van de Nederlandse krijgsmacht en de officieren in het bijzonder? Valt een grappend bedoeld artikel over verhoor methoden, 'Mag ik u wat vragen?' in het maandblad van de officieren vereniging Carré wat u betreft onder de noodzakelijke relativerende bijdrages of moet het als smakeloos worden gekwalificeerd?

Gevangenen moeten menslievend worden behandeld. Defensie hecht grote waarde aan ethisch en legitiem handelen door de Nederlandse Krijgsmacht. Dit komt onder andere tot uiting in de Gedragscode Defensie die sinds april van dit jaar geldt voor alle defensiemedewerkers.

Het maandblad Carré is een blad dat niet wordt uitgegeven door Defensie. Defensie doet geen uitspraken over de intentie die de redactie van dit blad had bij het plaatsen van het artikel.

9 Bent u bereid bij alle volgende missies exact aan te geven wat de afspraken zijn bij het verhoren van gedetineerden door Nederlandse militairen? Zo neen, waarom niet?

11 Heeft Nederland strengere richtlijnen dan de NAVO of internationale wetgeving? Is Nederland restrictiever bij verhoren dan andere landen?

Het kader dat geldt voor het ondervragen van gevangenen verschilt per operatie. Bij iedere artikel 100 brief wordt in het algemeen informatie over de omgang met gevangenen opgenomen, voor zover relevant. Specifieke afspraken over het ondervragen van gevangenen vormen operationeel gevoelige informatie en kunnen om deze reden niet openbaar worden gemaakt. In alle gevallen zullen ondervragingen door Nederlandse militairen moeten voldoen aan de binnen de Navo overeengekomen minimumstandaard voor de behandeling van gevangenen, zoals beschreven in de notitie die op 5 oktober aan uw kamer is toegezonden (Kamerstuk 31 200 X, nr. 10).

10 Bent u bereid bij alle volgende missies ook aan te geven wat de afspraken zijn van de landen met wie Nederland aan een missie deelneemt bij het verhoren van gedetineerden? Zo neen, waarom niet?

Afspraken over het ondervragen van gevangenen vormen operationeel gevoelige informatie en kunnen om deze reden niet openbaar worden gemaakt.

11 Heeft Nederland strengere richtlijnen dan de NAVO of internationale wetgeving? Is Nederland restrictiever bij verhoren dan andere landen?

Zie het antwoord op vraag 9.

12 Hebben de conclusies van de commissie Van de Berg ter plekke in Afghanistan geleid tot aanpassingen?

Voor de behandeling van gevangenen in Afghanistan beschikt de *Task Force Uruzgan* (TFU) over een uitgebreide instructie die waarborgt dat gevangenen volgens internationale en nationale juridische standaarden worden behandeld. Deze instructie wordt van tijd tot tijd aangescherpt op basis van operationele ervaringen in Afghanistan.

13 Is er al duidelijkheid omtrent mogelijke vervolging van medewerkers van de Militaire Inlichtingen en Veiligheidsdienst (MIVD) die mensenrechten hebben geschonden volgens de commissie Van den Berg?

Nee. Het Openbaar Ministerie heeft nog geen beslissing genomen over eventuele vervolgstappen. Zie ook het antwoord op vraag 3.

14 Bent u bereid de Kamer in kennis te stellen van alle meldingen van mogelijke overtredingen door Nederlandse militairen, ook als deze niet leiden tot strafrechtelijke vervolging?

Zie het antwoord op vraag 2,4 en 5.

15 Waaronder valt het verhoren van de Saoedi-Arabiër in Irak in 2003, nu blijkt dat dit niet onder het bezettingsrecht valt, maar ook niet als ondersteuning van de lokale autoriteiten?

De *Rules of Engagement* (ROE) van de Nederlandse eenheden in Irak gaven onder andere de bevoegdheid om personen aan te houden, indien zij op heterdaad werden betrapt op het plegen van een strafbaar feit, een bedreiging vormden voor de coalitie-eenheden of gezocht werden als verdachte van oorlogsmisdrijven tijdens de Amerikaans-Britse operatie. Teneinde

de identiteit van betrokkenen met enige mate van zekerheid vast te stellen, alsmede om een juiste indeling naar categorie mogelijk te maken, was het toegestaan om met gevangenen gesprekken te voeren en hen vragen te stellen. Op basis hiervan was het ondervragen van de Saoedi-Arabiër toegestaan.

16 Kunt u de NAVO-richtlijnen, de zogenaamde Allied Joint Publication 2.5, aan de Kamer zenden?

Allied Joint Publication 2.5 zal ter vertrouwelijke inzage aan de Kamer worden aangeboden.

17 Is de NAVO-doctrine waarover u spreekt hetzelfde als de NAVO-richtlijnen? Zo neen, wat is het verschil?

Ja.

18 Blijkt uit deze NAVO-richtlijnen dat water en white noise niet mogen worden toegepast of is dit een interpretatie?

Water en *white noise* worden niet specifiek genoemd in de Navo-richtlijnen. Wel bepalen de richtlijnen dat lichamelijke of geestelijke dwang niet mag worden gebruikt tegen gevangenen, ook niet om informatie te verkrijgen.

19 Staat er in deze richtlijnen iets over het bezitten of toepassen van elektrische wapenstokken?

Nee.

20 Mogen volgens deze richtlijnen kappen gebruikt worden, of staan ze slechts het gebruik van skibrillen toe?

De richtlijnen stellen dat voorkomen moet worden dat gevangenen kennis nemen van gevoelige activiteiten, materieel en procedures die betrekking hebben op nationale, geallieerde of Navo-troepen. Zij verwijzen niet naar specifieke middelen die hiervoor kunnen worden gebruikt.

21 Hoe kan een skibril gebruikt worden als pressiemiddel of als bestraffing en waar ligt de grens met het toepassen van skibrillen om zintuiglijke waarneming te ontnemen?

Bent u van mening dat het dragen van skibrillen tijdens ondervragingen onder het mom van 'force protection' een inhumane situatie op kan leveren en gemakkelijker tot excessen leidt, omdat ondervragers die niet gezien worden in het slechtste geval in verleiding kunnen komen hun boekje te buiten te gaan?

Het gebruik van een skibril als sanctie op iets dat een gevangene heeft gezegd of gedaan, of om een gevangene te dwingen inlichtingen te geven, is niet toegestaan. Het gebruik van skibrillen om zo te voorkomen dat zij, bij gevangenneming, transport naar een detentiefaciliteit en bij het verplaatsen vanuit of naar hun cel operationele zaken kunnen waarnemen is toegestaan ten behoeve van *force protection*. Hoewel het gebruik van skibrillen tijdens een ondervraging een proportioneel middel kan zijn, zoals de CTIVD heeft geconcludeerd ten aanzien van ondervragingen in Irak, worden door Nederlandse ondervragers niet langer skibrillen gebruikt tijdens ondervragingen

22 Wat houdt de opleiding 'operationeel ondervragen' in? Hoe lang duurt deze opleiding? Hoeveel militairen hebben deze opleiding met succes afgerond? Hoeveel van deze afgestudeerden worden gemiddeld meegestuurd bij een uitzending? Hoeveel van deze mensen zijn er nu in Uruzgan? Welke regels voor de omgang met gedetineerden komen tijdens deze opleiding aan de orde? Hoe lang wordt deze opleiding al gegeven?

29 Zijn de uitgezonden militairen nu wel opgeleid tot het verhoren van gedetineerden?

Defensie beschikt thans over een gespecialiseerde eenheid van de Koninklijke landmacht (103 ISTAR-bataljon) voor het ondervragen van gevangenen. Het personeel van dit bataljon volgt sinds 2005 speciale opleidingen aan het Defensie Inlichtingen en Veiligheidsinstituut (DIVI). Tijdens de opleiding 'operationeel ondervragen' komen de regels voor omgang met gedetineerden en ondervragingstechnieken aan de orde. De conventie van Genève, het oorlogsrecht en het Militair straf- en tuchtrecht komen hier aan de orde. Ook wordt geleerd hoe regelgeving en bondgenootschappelijke afspraken met betrekking tot de behandeling van krijgsgevangenen in een specifiek operatiegebied moeten worden geïnterpreteerd en toegepast. De opleiding bestaat vanaf januari 2006 en duurt vier weken.

Alleen personeel dat de opleiding met succes afrondt, is gerechtigd om bij militaire operaties personen te ondervragen. Er bevinden zich gemiddeld zes opgeleide en voor ondervragen geautoriseerde personen in het uitzendgebied.

23 Wie is de 'hoofdondervrager' waarover wordt geschreven? Is dat per definitie een Nederlandse militair? Moet deze verantwoording afleggen aan de staf in Den Haag? Zo ja, hoe en wanneer?

24 Wat voor soort richtlijnen stelt de hoofdondervrager op? Zijn deze per keer verschillend? Zo ja, waarom? Kunt u de richtlijnen zoals die bij de ondervragingen in Irak waarbij water werden gebruikt, aan de Kamer zenden?

26 Wat houdt een 'ondervraagplan' in?

Elke ondervraging wordt uitgevoerd, na opdracht en met richtlijnen van de hoofdondervrager op basis van een ondervraagplan. De taak van hoofdondervrager bij de *Task Force Uruzgan* (TFU) is ondergebracht bij de commandant van het *Field Humint Team*. Dit is een Nederlandse militair. Het is echter niet verplicht dat de taak door een Nederlander wordt uitgevoerd.

Het ondervraagplan dient als richtlijn tijdens de ondervraagssessie. Dit plan moet worden goedgekeurd door de hoofdondervrager. De richtlijnen die de hoofdondervrager stelt zijn vooral technisch inhoudelijk en organisatorisch van aard. Uiteraard moet dit plan worden uitgevoerd binnen de kaders van het geldende mandaat en met inachtneming van de regelgeving.

25 Toen de directeur voorlichting van het ministerie van Defensie in een artikel in de Volkskrant van 17 november 2006 meldde: 'Er zijn dingen gebeurd die niet passen in de instructie', duidde hij toen op de richtlijnen van de hoofdondervrager?

Op de avond voorafgaand aan de publicatie van het artikel van 17 november 2006 heeft de Volkskrant defensievoorlichting gebeld met gedetailleerde vragen over de wijze waarop Irakese gedetineerden in oktober 2003 waren behandeld. De Volkskrant nam enkele uren voor het sluiten van de krant voor het eerst over deze zaak met defensievoorlichting contact op, het was daarom niet mogelijk aan de hand van interne stukken tot in detail na te gaan of de beweringen van de Volkskrant wel klopten. Daarom is gekozen voor een algemene woordvoeringslijn: "er zijn dingen gebeurd die niet passen in de instructie".

26 Wat houdt een 'ondervraagplan' in?

Zie het antwoord op vraag 23,24.

27 Wat is de uitgebreide instructie die de Task Force Uruzgan heeft? Kunt u hiervan een afschrift aan de Kamer zenden? Zo neen, waarom niet?

De instructie van de *Task Force Uruzgan* zal ter vertrouwelijke inzage aan de Kamer worden aangeboden.

28 Is het waar dat overal waar in verband met het Nederlandse militair optreden in Irak in het kader van SFIR 'verhoren' is geschreven dit moet worden gelezen als gesprekken, omdat verhoren binnen de bevoegdheid van Stabilisation Force Iraq (SFIR) niet toegestaan waren gezien de juridische status van Nederland als niet bezettende macht? Zo neen, hoe moet de laatste alinea van de brief dan wel geïnterpreteerd worden?

Het uitgangspunt was dat met de gevangenen slechts op basis van vrijwilligheid gesprekken mochten worden gevoerd. Voor het ondervragen van gevangenen bestond geen bevoegdheid, noch op basis van het bezettingsrecht noch op basis van strafvorderlijke bevoegdheden. Het woord "gesprek" is gebruikt om te verwijzen naar vrijwilligheid, terwijl de woorden "ondervragen" en "verhoren" verwijzen naar een gebrek aan vrijwilligheid. Het woord "verhoren" heeft daarnaast een strafrechtelijke connotatie, omdat dit het woord is dat wordt gebruikt voor verhoren door de politie in de opsporing van strafbare feiten in Nederland. Beide commissies komen op basis van de feiten tot de conclusie dat er geen sprake was van vrijwillige gesprekken maar van ondervragingen.

29 Zijn de uitgezonden militairen nu wel opgeleid tot het verhoren van gedetineerden?

Zie het antwoord op vraag 22.

30 Waarom schrijft u dat een militair jurist toezicht houdt op de juiste behandeling van gedetineerden? Betekent dit dat deze jurist ten allen tijde en bij elke ondervraging aanwezig is? Zo neen, waarom niet? Bent u van mening dat de juridisch adviseur (legal advisor) standaard bij ondervragingen aanwezig moet zijn? Bent u van mening

dat vertrouwelijkheid van informatie geen excuus mag zijn om de legal advisor niet aanwezig te laten zijn?

35 Wat is een ‘supervisor detention’? Is dat een Nederlands militaire jurist? Zo neen, wat is dit voor functie?

Bij de militaire operatie die thans wordt uitgevoerd in Afghanistan is een *supervisor detention* aangewezen die in nauw overleg met de staf van de taakgroep Uruzgan en de militair jurist toezicht houdt op de juiste behandeling van gedetineerden. De *supervisor detention* is een adjudant of opperwachtmeester van de Koninklijke marechaussee en geen militair jurist. De *supervisor detention* en de militair jurist hebben toegang tot de ondervragingen. Of de militair jurist in een specifiek geval ook aanwezig is hangt onder meer af van de hoeveelheid gevangenen en de prioriteit van overige werkzaamheden. De juridisch adviseur wordt regelmatig geïnformeerd over de voortgang van ondervragingen.

31 Wordt door de militair jurist of een andere aanwezige verslag gemaakt van deze ondervragingen? Zo ja, hoe lang worden deze verslagen bewaard? Zijn deze verslagen toegankelijk voor bijvoorbeeld de Commissie van Toezicht op de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten? Zo neen, waarom niet?

De ondervrager dient een *interrogation report* van ieder ondervraging op te maken. Deze verslagen worden aan het einde van elke rotatie overgedragen aan de Centrale Archief Depot (CAD). Deze verslagen worden 20 jaar bewaard, waarna bekeken wordt of de rubricering nog steeds van toepassing is. Indien de verslagen niet meer gerubriceerd worden geacht kunnen deze overgedragen worden aan het Nationaal Archief. De Commissie van Toezicht betreffende de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten ziet toe op de rechtmatigheid van de uitvoering van de taken van de MIVD op basis van de Wet op de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten 2002 (Wiv 2002). Het ondervragen is geen organieke taak van de MIVD en zij is hier in de huidige operaties dan ook niet mee belast.

32 Wie beoordeelt of er sprake is van een overtreding van de instructies of richtlijnen? Op welke wijze wordt dit aan de staf in Den Haag gemeld? Op welke wijze wordt dit aan het OM gemeld?

De instructie van de *Task Force Uruzgan* bepaalt dat ieder geval van ongepast gedrag dient te worden gemeld aan de Koninklijke Marechaussee en via de Commandant TFU in de ISAF-lijnen. Daarnaast zal de commandant van de uitgezonden Nederlandse eenheid een overtreding van instructies op richtlijnen melden aan de Directie Operaties in Den Haag in

zijn dagelijkse situatierapport. Het Openbaar Ministerie wordt tijdens uitzendingen geïnformeerd door de Koninklijke Marechaussee indien het vermoeden bestaat van het plegen van een strafbaar feit. De Koninklijke Marechaussee handelt in het kader van de opsporingstaak onder gezag van het Openbaar Ministerie.

33 Hoe vaak is er tot nu toe melding gedaan vanuit een uitzending over misstanden bij verhoren, zowel richting de staf als naar het OM?

Tijdens de ISAF missie in Uruzgan heeft zich een keer een onregelmatigheid voorgedaan, die direct is gecorrigeerd. In januari 2007 werden drie personen aangehouden. De personen doorliepen één voor één de standaard intake-procedure die hierdoor veel tijd in beslag nam. Twee gedetineerden hebben daardoor in afwachting van controle door de arts en de daaropvolgende ondervraging lang ontkleed buiten gestaan. Ook heeft het *Field Humint Team* een ontklede gedetineerde reeds ondervraagd. De militair jurist en de *supervisor detainees* hebben hierop ingegrepen en de gedetineerden van kleding voorzien. De procedure is naar aanleiding van dit incident aangepast. De procedure is nu ingekort en de gedetineerden zijn uitsluitend ontkleed tijdens het onderzoek door de arts. Ook kan in de huidige *detention facility* de gehele procedure binnen worden uitgevoerd. Gelet op het belang van het op een juiste manier behandelen van gedetineerden is de militaire lijn geïnformeerd over dit incident en is dit tevens gemeld aan de Koninklijke Marechaussee.

34 Is er ooit een sanctie toegepast voor het overtreden van richtlijnen voor de behandeling van gedetineerden?

Nee.

35 Wat is een 'supervisor detention'? Is dat een Nederlands militaire jurist? Zo neen, wat is dit voor functie?

Zie het antwoord op vraag 30.